

Mūsu novadnieki – Ģenerālis Jānis Balodis

Jānis Balodis dzimis 1981.gada 20.februārī Valkas apriņķa Trikātas pagasta „Vēžniekos” – senču mītnē kopš 17.gadsimta. Amatnieka dēls, audzis vienkāršībā un saticībā. Ziemā mācās skolās, bet vasarā iet ganu gaitās.

1890.gadā deviņu gadu vecumā iestājas Trikātas draudzes skolā, ko beidz 1897.gadā. Pabeidzis Trikātas draudzes skolu, 18 gadu vecumā iesāka karavīra gaitas Kauņā – 110.Kumas kājnieku pulkā, tad Viļņas karaskolā, kuru beidza 1902.gadā. No 1902.gada līdz 1904.gadam ir virsnieks 100.Ostrovas kājnieku pulkā Daugavpils cietoksnī. Jānim Balodim vienmēr ir spēcīga vēlēšanās karavīra gaitās – atrasties dzimtenes tuvumā. 1904.gadā piedalās krievu-japāņu karā un 1905.gada februārī pie Juhantunas sādžas tiek smagi ievainots kreisajā rokā un plecā.

Pirmajam pasaules karam sākoties, J.Balodis uz fronti dodas kā rotas komandieris. 1915.gadā februāra kaujās Augustovas mežos tiek ievainots un krīt gūstā. Jānis Balodis turpat četrus gadus aiz dzeloņstieplēm pavadā gūstekņu nometnē Vācijā Silēzijā. Tikai 1918.gada novembra revolūcijas dienās tiek atbrīvoti gūstekņi un viņš atgriežas dzimtenē, kur jau proklamēta Latvijas brīvvalsts. Bet jaunajai valstij ir vajadzīga sava armija, kas to aizstāvētu un cīnītos par tās brīvību. Jānis Balodis iestājas pirmo brīvības cīnītāju rindās, un jau 3.decembrī tiek iecelts par Instruktoru rezerves rotas komandieri, ko vēlāk – 1919.gada 10.februārī – pārdēvēja par Neatkarības rotu.

Par pirmo visu latviešu vienību komandieri 31.decembrī ieceļ toreizējo apakšpulkvedi Oskaru Kalpaku. Pēc O.Kalpaka traģiskās nāves J.Balodis kļūst par Latviešu atsevišķā bataljona, vēlāk Dienvidu brigādes komandieri un 1919.gada 14.martā tika paaugstināts par pulkvedi. 1919.gada rudenī armijas vadībai ir lielas neveiksmes kauju stratēģijas veidošanā pret P.Bermonta vācu-krievu armijas uzbrukumiem Rīgai. No virspavēlnieka amata atsakās ģenerālis Dāvids Sīmonsons.

Un šajā brīdī augsto virspavēlnieka amatu piedāvā Jānim Balodim. Viņam, kurš vēl pirms gada bija tikai kapteiņa dienesta pakāpē un komandēja rotu, kurš četrus gadus pavadīja vācu gūstā un kauju pieredzi 1.Pasaules karā iegūt nevarēja, kurš bija beidzis tikai divgadīgu junkurskolu. Pēc vienas dienas pārdomām J.Balodis piekrīt Latvijai visgrūtākā brīdī uzņemties armijas virsvadību. Jāņa Baloža vadībā Latvijas armija sakauj Bermonta spēkus pie Rīgas un Kurzemē, sarkanarmiju Latgalē, galīgi atbrīvodama Latvijas zemi.

Karš ir beidzies, sākas jaunās valsts uzbūves darbs. Ģenerālis J.Balodis ir rosīgs gan sabiedriskajā, gan politiskajā dzīvē. Viņš līdzdarbojas gan Brāļu kapu komitejā, gan Brīvības pieminekļa celšanas komitejā, gan Lāčplēša Kara ordeņa domē. 1925.gadā viņš kļūst par Saeimas deputātu, taču viņam ir pretīga partiju tirgošanās. Vēlāk Saeimu pamet.

1931.gadā viņš kļūst par kara ministru, un šajā postenī viņš bauda vislielāko armijas uzticību.

1934.gada 15.maijā piedalās K.Ulmaņa vadītajā valsts apvērsumā, ir viens no tā organizētājiem. Saeima tiek padzīta. Jaunajā kabinetā ģenerālis patur kara ministra posteni, un no 1938.gada 10.februāra kļūst par prezidenta vietnieku.

Kad 1940.gadā krievi cenšas no Latvijas valdības izspiest sev izdevīgu militārās bāzes līgumu, kas padarītu Latvijas armijas pretošanās iespējas sarkanarmijai gandrīz neiespējamās, ģenerālis J.Balodis mēģina šajā līgumā panākt dažus grozījumus. Taču tas neizdodas. Bet ģenerāļa nelabvēļi šo apstākli izmanto, lai J.Balodi vēlāk pataisītu gandrīz vai par nodevēju. Pēc konflikta ar Valsts un Ministru prezidentu K.Ulmani, ģenerālis 1940.gada 5.aprīlī tiek atbrīvots no kara ministra amata. Tad J.Balodis nolemj piedalīties Saeimas vēlēšanās no Demokrātiskā bloka, taču no tā nekas neiznāk, jo vēlēšanās drīkst kandidēt tikai viens saraksts – komunistu kandidātu saraksts. Latvija kļūst par 14 padomju republiku.

1940.gada 31. jūlijā ieliktais Ministru prezidenta vietas izpildītājs Vilis Lācis pašrocīgi uzraksta rīkojumu, par bijušā Latvijas kara ministra Ģenerāļa Jāņa Baloža un viņas ģimenes izsūtīšanu no LPSR (Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika), un jau tajā pašā dienā ģenerāli ar kundzi arestē un aizved uz Sizraņu Krievijā. Līdz 1952.gadam abi dzīvesbiedri atrodas dažādos Krievijas cietumos. Tikai 1952.gadā notiek tiesas prāvas „komēdija”, apsūdzētajiem pat tajā nepiedaloties, kurā gan Jānim Balodim, gan dzīvesbiedrei Elvīrai Balodei par „dzimtenes nodevību” piesprieda katram 25 gadus cietumā.1954. gadā, pēc 13,5 gadiem, pavadītiem cietumā, Jāni Balodi un Elvīru Balodi amnestē, taču viņiem jāpaliek uz dzīvi Vladimīrā. Pēc tam gan Elvīra, gan Jānis Baloži vairākkārt nelegāli ierodas Latvijā, taču viņi tiek no jauna apcietināti un pa etapu aizsūtīti atpakaļ uz Vladimīru. Tikai 1960.gada pavasarī, pēc 11 iesniegtajiem lūgumiem Padomju valdībai Maskavā, abiem Baložiem atļauj legāli atgriezties Latvijā. Viņiem izdodas pierakstīties pie Baloža māsiņas Ozola kundzes Rīgā Tērbatas ielā bij.Sinkas namā. Abiem jāiztiek tikai no 80 rubļu pensijas.

Ģenerālis Jānis Balodis un Elvīra Balode Saulkrastos 1959.gada septembrī. V.Caunes foto.

Jānis Balodis ar Elvīras kundzi no 1959.gada līdz 1965.gadam vasaras pavadā Saulkrastos, beidzamos četrus gadus īrē pusi no nelielas vasarnīcas skaistā gleznainā vietā, mežmalā netālu no Kīšupītes pietekas Pupaļurgas, tagadējā Krasta ielā 10. Šobrīd šeit stiepjas asfaltētas ielas un māju rindas, bet tajā laikā mājai apkārēt pletās pļavas un tajās ganījās vien govīs un aitas. Šī māja-vasarnīca tika uzbūvēta 1960.gadā un tā piederēja Maksim un Martai Šibasiem. Saimnieki Marta un Maksis Šibasi ar savu dēlu un vīramāti dzīvoja otrajā stāvā, bet ģenerālis Jānis Balodis ar dzīvesbiedri Elvīru un saimniecības pārzini Mariju, kura arī tika uzskatīta par ģimenes locekli, atpūtās pirmajā stāvā. Viņiem šeit ir divas istabas – viesistaba un guļamistaba.

Ne jau katrs tajā laikā ir tik drosmīgs, ka pieņem pie sevis no izsūtījuma atgriezušos, kur nu vēl ģenerāli.

Vasaras mītni ģenerālim Balodim palīdz sameklēt tad Saulkrastos Alfr. Kalniņa ielā 4 dzīvojošais ģenerālis Jānis Francis.

Pie Baložiem biežs viesis Saulkrastos ir bijušais Ārlietu ministrs Munters ar kundzi.

No Martas Šibases atmiņām laikrakstā „Mājas Viesis”, uzzinām, ka Baloža kundze Elvīra mīlēja puķes, viņa tās stādīja ap māju un kopa. Vēl Baložiem esot paticis sēņot, viņi prieku silā salasīja baravikas, sviesta bekas un bērزلapes. No tām iznākusi garda sēņu zupa, kura sevišķi garšojusi Baloža kundzei.

Saulkrastos atpūzdamies, ģenerālis daudz klausījās radio. Sevišķi vakara ziņas. Tāpat abi kopīgi lasīja grāmatu: Jāni Balodis skaļi lasīja, bet Elvīra pāršķīra lapas.

Ģenerālis Jānis Balodis Saulkrastos 1959.gada septembrī. V.Caunes foto.

un 1962. gada vasarās ģenerālis kopā ar saviem draugiem apmeklē dzimto Trikātu, devās ekskursijās gar Ventas un Daugavas krastiem, apmeklē Staburagu un ģenerāļa O.Kalpaka piemiņas vietu „Airītes”. Dodas arī vairāku dienu izbraukumā uz Viļņu un Traķiem Lietuvā.

Saulkrastos 1962.gadā. No kreisās Elvīra Balode, Jānis Balodis un ģenerāļa Franča kundze. V.Caunes foto.

gada 8. martā Jāni Balodi piemeklē nelaiemes gadījums. Dzīvojot Rīgā, viņš no rīta dodas uz kiosku pēc laikraksta. Uz slidenās ielas krīt un salauž kāju pašā augšdaļā. Ārstēšanās slimnīcā ieilgst līdz jūlija vidum. Ģenerālim šajā laikā sākas arī veselības problēmas ar aknām. Slimošanas laikā viņš ļoti skumst pēc Saulkrastiem, kur varētu lielā mierā saulē pasildīties un atpūsties. Tas viņam izdodas tikai vasaras otrā pusē.

Jānis Balodis mirst 1965.gada 8.augustā Saulkrastos un viņu apglabā II Meža kapos.

Vēl joprojām Krasta ielā 10, kur saimnieko Iveta Šibasa, Martas Šibasas vedekla, guļamistabā atrodas metāla gulta, bet viesistabā – apaļais koka galds un pie loga niša – stikla skapītis. Pie tā divi klubkrēsli, kuros Baloži bieži sēdējuši. Ja laiks bija labs, tad ģenerālis ar kundzi devušies ārā un sēdējuši zem ozola.

Novadpētniecības speciāliste Dagnija Gurtiņa